

Наталія ШНИТ

здобувачка освітньо-професійної програми
«Стратегії і практики інклюзивного навчання»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Олена МАРТИНЧУК

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТАТЕВОЇ ОСВІЧЕНОСТІ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасних умовах в Україні впроваджуються актуальні реформи в галузі освіти, системи соціального захисту, підтримки психічного здоров'я. Цей процес передбачає також поступове підвищення рівня толерантності українського суспільства, зміну стереотипів щодо ставлення до людей із психофізичними особливостями, врахування освітніх потреб та життєвих запитів таких осіб у навчально-виховному та реабілітаційному процесах.

При цьому слід зазначити про недостатню увагу до вивчення різних аспектів психосексуального розвитку осіб із психофізичними порушеннями, розповсюдження наукових знань з даної проблематики серед населення, у тому числі і серед батьків та опікунів таких осіб. Наслідком цього виступає не лише виникнення у людей викривлених уявлень про «сексуальність людини з психофізичними порушеннями», а й відсутність у такої молоді елементарних знань зі статевої освіченості, що може призвести як до ризикованих сексуальних стосунків, небажаної вагітності, так і до перешкод у реалізації власного права на особисте життя [2]

Варто зазначити, що із давніх часів проблеми статевого виховання належали до числа найбільш заплутаних та утаємничених. Статеве виховання – це частина

загального виховання людини, але відрізняється більшою невизначеністю через закритість теми. Якщо інші напрями виховання більш-менш чітко виражені і можуть передаватися власним прикладом, а також коригуватися порадами і настановами, то чимало того, що стосується статевого виховання, залишається забороненою темою, навіть термінологія.

Для сучасної постановки проблеми про розроблення систем статевого виховання існує ціла низка причин, оскільки спостерігається загальнодержавне невігластво багатьох педагогів і батьків у питаннях сексуальної освіченості. Дослідження В. Кравець вказують на те, що однією з причин низького рівня статевого виховання у школі є страх вчителів перед розмовами про інтимні відносини, контрацепцію та невміння відкрито обговорювати ці питання з учнями.

На етапі освітніх реформ в Україні актуальним вбачається використання зарубіжного досвіду у сфері формування статевої освіченості молоді, зокрема переосмислення організаційних форм, методів та педагогічних технологій, спрямованих на позитивний розвиток і виховання молоді, зокрема молоді з особливими освітніми потребами, в умовах інклюзивного освітнього простору.

Предметом аналізу науковців є широкий спектр теоретичних і практичних проблем зарубіжної педагогіки, у тому числі і європейської. Значний внесок у дослідження загальних тенденцій підготовки молоді до дорослого життя в країнах європейського співтовариства зробили Дж. Ольсен, Б. Стронг. Особливості психосексуального розвитку осіб із аутизмом вивчали Дж. Ріалмуто, Л. Рубл, М. Далрїмпл, Дж. Даллдорф, Л. Вінг. Різні аспекти психосексуального розвитку дітей та підлітків із синдромом Дауна розглядали Д. ван Дайк, Д. Мак Браєн, А. Шербонді. Питання психосексуального розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату досліджували Г. Берман, Д. Харіс, Р. Енрайт, М. Гїлпін, Т. Карсерс. У працях А. Шиделко та інших досліджено питання соціальної профілактики статевої деморалізації неповнолітніх у Республіці Польща. Роботи М. Хурша зорієнтовані на дослідження статевого виховання учнів спеціальних закладів освіти (Польща).

На сучасному етапі формування статевої освіти в інклюзивному освітньому

просторі набуває особливої актуальності для підвищення самосвідомості та самоповаги всіх учасників освітнього процесу. Крім того, забезпечення індивідуалізованого підходу до статевої освіти є необхідним для ефективного врахування унікальних потреб підлітків та молоді з особливими освітніми потребами. Адже інклюзивний освітній простір має враховувати різноманітність індивідуальних шляхів розвитку осіб з обмеженнями життєдіяльності та сприяти формуванню їхньої унікальної самосвідомості. Це включає в себе надання інформації, яка відповідає конкретним потребам, і використання методів, спрямованих на засвоєння знань кожним учасником освітнього процесу.

Історично так склалось, що у суспільстві наявні уявлення про те, що люди з порушеннями розвитку не мають зацікавленості у стосунках, є позбавленими сексуального потягу або вважаються сексуально девіантними. До 1970-х років обмежено проводилися дослідження сексуальності людей із інвалідністю, зокрема, сексуального розвитку у дитячому віці та сексуальної поведінки молодих людей з інвалідністю. Ця сфера досліджень залишалася особливо занедбаною через дві основні причини.

По-перше, тема є дуже делікатною, і батьки часто неохоче визнають факт сексуальної поведінки своїх дітей та не бажають, щоб вони брали участь у дослідженнях у цій сфері.

По-друге, існує проблема, пов'язана з методологією, оскільки сексуальну поведінку, зазвичай, розглядають як приватну подію. З етичних міркувань, процес спостереження за дітьми, підлітками та їхніми проявами сексуальної поведінки є не припустим. Важливо зазначити також про складність постановки конкретних запитань дітям, якщо вони використовуються як джерело інформації у цій сфері.

Третя потенційна проблема пов'язана з культурно-ментальними чинниками, які можуть обмежувати або забороняти дослідження у цій сфері. У контексті інклюзивної освіти та статевого виховання особливо важливо розглядати ці аспекти, щоб створити науковий фундамент для розроблення моделі, що враховує усі аспекти формування статевої освіченості у молоді з особливими освітніми потребами [3].

Варто зазначити, що вже існують українські наукові розвідки із зазначеної проблеми. Так, у дослідженні М. Дубовик розглянуто психологічні та поведінкові аспекти сексуальності у підлітків із розладами аутистичного спектра (РАС). Виявлено, що симптоми РАС, такі як дефіцит соціальної взаємодії та комунікації, ускладнюють засвоєння і використання інформації при формуванні статевої освіченості. Також відзначено вплив зниженої здатності до розуміння власного "Я" та розпізнавання емоцій, труднощі із перенесенням знань в нові умови та у розрізненні "публічного" та "інтимного". На основі отриманих даних було розроблено практичні рекомендації щодо статевого виховання та профілактичний блок, спрямований на мінімізацію проявів проблемної сексуальної поведінки та формування адекватної статевої і гендерної ідентичності підлітків з РАС. Дане дослідження відкриває перспективи для створення елементів системи роботи з формування статевої освіченості молоді з особливими освітніми потребами, враховуючи їхні унікальні потреби та контекст інклюзивного навчання [1].

Зважаючи на вищезазначене, актуальність проблеми формування статевої освіченості у молоді з особливими освітніми потребами зумовлена потребою у наявності грамотної й етично побудованої системи їхнього статевого виховання з урахуванням особливостей формування сексуальної освіченості, що уможливить підвищення рівня грамотності підлітків і молоді у сфері статевої гігієни в інклюзивному освітньому просторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубовик М. О. Стратегії статевого виховання підлітків та юнаків з розладами аутистичного спектра. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*. 2019. № 13. С. 61–72.
2. Найдьонова Г. Проблема психосексуального розвитку дітей із інтелектуальною недостатністю. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. № 1. С. 122–126.

3. McLay L. A Systematic Review of Interventions for Inappropriate Sexual Behavior of Children and Adolescents with Developmental Disabilities. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2015. Vol. 2, no. 4. P. 357–373.